

Παιδεία για τα Μέσα – Media literacy report
European Commission Final Report – Testing and Refining – Criteria to Assess Media Literacy
Levels in Europe (April 2011)

Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρεται στο θέμα της Παιδείας για τα Μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο. Αναλυτικά η έκθεση περιλαμβάνει τα ακόλουθα κεφάλαια:

Κεφάλαιο 1:

Παρουσιάζεται η έννοια της Παιδείας για τα Μέσα στην ΕΕ, το υπόβαθρο, οι στόχοι και οι σκοποί του θέματος. Βασικός στόχος της έρευνας είναι η αξιολόγηση και η εισηγήση μεθόδων για μέτρηση των επιπέδων της παιδείας για τα Μέσα στις χώρες-μέλη της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέληξε στον ορισμό «Παιδεία για τα Μέσα είναι η δυνατότητα πρόσβασης, αναλύσης και αξιολόγησης της δύναμης των εικόνων, των ήχων και των μηνυμάτων, τα οποία αντιμετωπίζουμε καθημερινά και αποτελούν σημαντικό κομμάτι του σύγχρονου πολιτισμού μας, καθώς επίσης και η ικανότητα επαρκούς επικοινωνίας στα μέσα, διαθέσιμα σε προσωπική βάση. Η παιδεία για τα μέσα αφορά όλα τα μέσα, συμπεριλαμβανομένης της τηλεόρασης, του κινηματογράφου, του ραδιοφώνου, των έντυπων μέσων, του διαδικτύου και άλλων νέων ψηφιακών τεχνολογιών επικοινωνίας.

Ο στόχος της παιδείας για τα μέσα είναι να αναπτύξει τη συνειδητοποίηση των πολλών μορφών μιντιακών μηνυμάτων που αντιμετωπίζουμε στην καθημερινότητα. Θα πρέπει να βοηθά τους πολίτες να αναγνωρίζουν πώς τα μέσα φιλτράρουν τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις που προβάλλουν, πώς διαμορφώνουν πολιτισμό και πώς επηρεάζουν τις προσωπικές επιλογές. Οι πολίτες θα πρέπει να θωρακιστούν με κριτική σκέψη και δημιουργικές δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, ώστε να γίνουν ενσυνείδητοι καταναλωτές και παραγωγοί πληροφοριών. Η παιδεία για τα μέσα αποτελεί μέρος του βασικού δικαιώματος του κάθε πολίτη σε κάθε χώρα για ελευθερία έκφρασης και του δικαιώματος στην πληροφόρηση και συμβάλλει στην οικοδόμηση και στήριξη της δημοκρατίας.»¹

Σύμφωνα με την έρευνα η αξία της παιδείας στα μέσα έγκειται στη συμβολή της στην πολιτισμική, τεχνολογική, εκπαιδευτική, δημοκρατική ανάπτυξη της πολιτείας που επιτρέπει στους πολίτες να εκφράζουν τα δικαιώματά τους και τις επιλογές του και να προάγουν τη συμμετοχή τους σε δημοκρατικές διαδικασίες

¹ “The ability to access, analyze and evaluate the power of images, sounds and messages which we are now being confronted with on a daily basis and are an important part of our contemporary culture, as well as to communicate competently in media available on a personal basis. Media literacy relates to all media, including television and film, radio and recorded music, print media, the Internet and other new digital communication technologies.

The aim of media literacy is to increase awareness of the many forms of media messages encountered in our everyday lives. It should help citizens recognize how the media filter their perceptions and beliefs, shape popular culture and influence personal choices. It should empower them with critical thinking and creative problem-solving skills to make them judicious consumers and producers of information. Media education is part of the basic entitlement of every citizen, in every country in the world, to freedom of expression and the right to information and it is instrumental in building and sustaining democracy.»

Κεφάλαιο 2:

Γίνεται επισκόπηση της έρευνας «κριτήρια αξιολόγησης των επιπέδων της Παιδείας για τα Μέσα στην Ευρώπη (2010)» στην οποία αναπτύχθηκε βασικό σύνολο δεικτών για την παιδεία για τα μέσα.

Στο κεφάλαιο προτείνεται ο συγκερασμός διαφόρων δεξιοτήτων (digital literacy, traditional literacy) και της χρήσης των μέσων, για να εξακριβωθεί ποιες ικανότητες πρέπει να αποκτηθούν από τους πολίτες για να οδηγήσουν σε υψηλότερο επίπεδο παιδείας στα μέσα.

Κεφάλαιο 3:

Προσδιορίζονται 5 κριτήρια αξιολόγησης της Παιδείας για τα Μέσα, ως εξής:

- Απόκτηση και χρήση ικανοτήτων (use skills)
- Κριτική σκέψη (critical thinking)
- Επικοινωνιακές δεξιότητες (communicative abilities)
- Διαθεσιμότητα ΜΜΕ (media availability)
- Περιβάλλον των ΜΜΕ (media context)

Ο συνδυασμός δεξιοτήτων και ικανοτήτων σχετικών με τα πιο πάνω θα οδηγήσει τους πολίτες σε υψηλότερα επίπεδα αλφαριθμητισμού/εγγραματοσύνης στα μέσα.

Κεφάλαιο 4:

Γίνεται στατιστική ανάλυση (cluster analysis) των κριτηρίων καθορισμού του επιπέδου της παιδείας για τα Μέσα, βασισμένη σε στοιχεία διαθέσιμα για κάθε χώρα.²

Κεφάλαιο 5:

Αναλύεται η μεθοδολογία (προσωπικές συνεντεύξεις-interviews), ο σχεδιασμός που επιλέγηκε για τη συγκεκριμένη έρευνα καθώς και τα ερωτήματα της έρευνας. Δίνεται έμφαση στη διατήρηση ισορροπίας ανάμεσα στη θεωρητική προσέγγιση του θέματος και την δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής. Θίγεται επίσης η απουσία ερωτήσεων σχετικών με το διαδίκτυο.

Κεφάλαιο 6:

Παρουσιάζονται τα πορίσματα/ευρήματα της έρευνας.

Αναφορικά με την απόκτηση και χρήση ικανοτήτων (use skills) εξετάστηκε η ισορροπημένη και ενεργός χρήση των μέσων, η οποία στηρίζεται στη συχνότητα χρήσης 7 μέσων (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, βιβλία, κινηματογράφος, ηλεκτρονικός υπολογιστής και video games, κινητό τηλέφωνο) κατά τη διάρκεια των 3 τελευταίων μηνών. Η έρευνα κατέδειξε ότι 16% των ερωτηθέντων (ηλικίας 16-74) έχουν ικανότητα χρήσης στο βασικό επίπεδο, ενώ 35% σε προχωρημένο επίπεδο.

Η κριτική σκέψη (critical understanding) δηλώνει, σύμφωνα με την έρευνα, κριτική κατανόηση των μέσων και της λειτουργίας τους (critical understanding of media and its functioning), η οποία περιλαμβάνει γενικές ικανότητες ερμηνείας και αξιολόγησης των μιντιακών προϊόντων, γνώση των μέσων και της νομοθεσίας των μέσων (knowledge of media and media regulation) και συμπεριφορά του χρήστη (user behavior). Ποσοστό 28% των ερωτηθέντων βρίσκονται στο βασικό επίπεδο κριτικής κατανόησης και 31% σε ανεπτυγμένο.

² Γίνεται κατάταξη των χωρών σε 3 ομάδες – η Κύπρος κατατάσσεται στη 2^η ομάδα. Οι Νορβηγία, Ισλανδία, Λουξεμβούργο, Σουηδία, Φινλανδία, Ολλανδία, Δανία και το Η.Β κατατάγηκαν στην πρώτη κατηγορία (the most advanced group).

Το κριτήριο των επικοινωνιακών δυνατοτήτων εξετάστηκε υπό το πρίσμα της ικανότητας παραγωγής/δημιουργίας προϊόντων για τα μέσα (media content creation) ως εξής:

- Άρθρο ή είδηση για περιοδικό (piece of news or article in magazine)
- Γράμμα σε εφημερίδα (letter to a newspaper)
- Οπτικό ή ακουστικό υλικό (video or audio material of any kind)
- Γραπτός λόγος οποιουδήποτε είδους (written literature of any kind)

Ποσοστό 64% των ερωτηθέντων εντοπίστηκε με επικοινωνιακές δυνατότητες βασικού επιπέδου και 16% ανεπτυγμένου.

Με βάση την πιλοτική έρευνα που έγινε και στην οποία συμμετείχαν 7 χώρες εισηγούνται τα ακόλουθα στοιχεία εξέτασης ως ερωτήσεις-πυρήνες για αξιολόγηση της Παιδείας για τα Μέσα:

- Απόκτηση και χρήση ικανοτήτων (use skills)
 - Ανάγνωση βιβλίων (έντυπων ή ηλεκτρονικών)
 - Ανάγνωση εφημερίδων (έντυπων ή ηλεκτρονικών)
 - Παιχνίδια στον υπολογιστή και video games
 - Παρακολούθηση κινηματογράφου
 - Χρήση διαδικτύου
 - Αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων με επισυναπτόμενα κείμενα
 - Χρήση διαδικτύου για τηλεφωνικές συνομιλίες
 - Χρήση peer-to-peer file sharing
 - Δημιουργία ιστοσελίδας
- Κριτική κατανόηση (critical thinking)
 - Εμπιστοσύνη σε πληροφορίες που παρουσιάζονται σε διάφορα μέσα (εφημερίδες, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο)
 - Επίγνωση των πληροφοριών που παρουσιάζονται σε διαφορετικά μέσα (διαφορετικά τηλεοπτικά κανάλια, διαφορετικά ενημερωτικά/ειδησεογραφικά προγράμματα, διαφορετικές μηχανές αναζήτησης)
 - Επίγνωση της επίδρασης/επιρροής των διαφημίσεων
 - Γνώση της νομοθεσίας των MME
 - Δυνατότητα να προσδιοριστούν οι επιλογές για συγκέντρωση πληροφοριών
 - Δεξιότητες στην αξιολόγηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών
 - Σύγκριση των πληροφοριών από διάφορες πηγές
 - Δεξιότητες στη διαχείριση ιδιωτικής ζωής (privacy) και στην αυτοπροστασία από ανεπιθύμητα μηνύματα.
- Επικοινωνιακές δεξιότητες (communicative abilities)
 - Δημιουργία περιεχομένου σε ποικίλα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των γραπτών κειμένων, βίντεο και οπτικο-ακουστικού περιεχομένου
 - Δέσμευση σε δημόσια συζήτηση (σχόλιο και τοποθέτηση κειμένου σε blog, συγγραφή επιστολής σε εκδότη εφημερίδας) [engagement with public debate]
 - Κοινωνική δικτύωση (σε προσωπική ή επαγγελματικό επίπεδο)
 - Διαδικτυακή συνεργασία σε κοινό πρόγραμμα (συμπεριλαμβανομένης της συμβολής σε wiki).

Συμπέρασμα: Η ανάλυση παρουσίασε προφανή θετικό αντίκτυπο της εκπαίδευσης στην κριτική κατανόηση καθώς επίσης και την ίσως ανησυχητική ενίσχυση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων με την ηλικία. Κατά συνέπεια, μεταξύ των ανθρώπων με τα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης, το ποσοστό των ατόμων με τη βασική κριτική κατανόηση αυξάνεται καθώς η ηλικία αυξάνεται, ενώ το ποσοστό των ατόμων με την προηγμένη/ανεπτυγμένη κριτική κατανόηση αυξάνεται με την ηλικία μεταξύ των ανθρώπων με τα πιο υψηλά επίπεδα εκπαιδευτικής επίτευξης

Εισηγήσεις για ανάπτυξη της Παιδείας στα Μέσα στις χώρες-μέλη της ΕΕ:

1. Να ενθαρρυνθούν τα κράτη-μέλη να δημιουργήσουν εθνικές επιτροπές οργάνωσης των ομάδων συμμετεχόντων, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας πολιτών, για να παρέχουν πληροφορίες και να αναπτύξουν το πλαίσιο μέτρησης και εφαρμογής της πολιτικής και την υποβολή έκθεσης.
2. Να ενθαρρυνθούν οι εθνικές κυβερνήσεις των χωρών-μελών για ανταλλαγή εμπειριών.
3. Να προωθηθεί η συνεργασία ανάμεσα σε ευρωπαϊκούς οργανισμούς και την UNESCO, OECD για περαιτέρω ανάπτυξη του πλαισίου της παιδείας στα μέσα.
4. Να προωθηθεί περαιτέρω επιστημονική και εκπαιδευτική έρευνα στον τομέα της παιδείας για τα μέσα.
5. Να αναπτυχθεί συνεργασία με τα ΜΜΕ, ειδικότερα τα οπτικοακουστικά σε μια προσπάθεια προώθησης της ανάπτυξης και της κατανόησης της παιδείας για τα μέσα.
6. Να ενθαρρυνθεί η ένταξη των μετρήσεων στην εκπαίδευση για τα μέσα.
7. Να ενθαρρυνθεί η προώθηση των δημιουργικών δεξιοτήτων στα εκπαιδευτικά συστήματα.
8. Να προωθηθεί η γνώση της νομοθεσίας των μέσων.
9. Να προωθηθεί η ενεργός ευρωπαϊκή υπηκοότητα (European citizenship).
10. Να προωθήθει η Παιδεία για τα Μέσα στο πλαίσιο της ενεργού υπηκοότητας.
11. Να ενθαρρυνθεί η ένταξη της Παιδείας για τα Μέσα στις πρωτοβουλίες που απευθύνονται σε ομάδες κινδύνου.